

UUDISTUVA RUOKASEKTORI – KILPAILUKYKYÄ JA KASVUA 2030-LUVULLE

PTT:n politiikkasuosituksia seuraavalle hallituskaudelle

Sari Forman-Hugg, Päivi Kujala, Mauri Yli-Liipola ja
Pekka Kinnunen

Tämä on Pellervon taloustutkimus PTT:n politiikkasuositus Suomen seuraavalle hallitukselle. Näitä suosituksia on laadittu kolme kappaletta meille tärkeistä teemoista: kansantalous (26.8.), maa- ja elintarviketalous (1.9.) ja metsäala (3.9.). Suositukset tarkastelevat maamme taloutta ja globaalia toimintaympäristöä eri näkökulmista, mutta niitä kaikkia yhdistää sama päämäärä - ihmisten hyvinvoinnin vahvistaminen.

Hyvinvoinnilla tarkoitamme sitä, että ihmiset voivat elää omien arvojensa mukaista hyvää elämää, jossa toteutuvat turvallisuus, tasapainoisuus ja merkityksellisyys. Tämän saavuttamiseksi Suomi tarvitsee talouskasvua, osaamista, investointeja ja kansainvälisyyttä.

Yhdessä politiikkasuositukset rakentavat laajan tiekartan. Se tähtää Suomen vastuulliseen uudistamiseen, jossa huomioidaan niin talouden, luonnon kuin yhteiskunnan kestävyys.

Sisällys

Uudistuva ruokasektori – kilpailukykyä ja kasvua 2030-luvulle.....	3
Ruokasektorin kasvua vahvistettava vakaalla politiikka- ja sääntely-ympäristöllä	7
Kasvua kansainvälisiltä markkinoilta ja korkeammasta arvonnalisästä.....	9
EU:n sisämarkkinat suomalaisen ruokasektorin kasvumarkkinana.....	10
Tuottajien neuvotteluvoiman ja markkinoiden toimivuuden parantaminen	11
Maatalouspolitiikan painopistettä kilpailukykyyn ja riskienhallintaan.....	13
Tehokkaampi tuotantoresurssien siirtyminen edistää maatalouden uusiutumista	15
Maatalouspolitiikasta strategisempaa ja vaikuttavampaa	17
Lähteitä:.....	20

Uudistuva ruokasektori – kilpailukykyä ja kasvua 2030- luvulle

Suomen ruokajärjestelmällä on keskeinen merkitys yhteiskunnan hyvinvoinnille, talouskasvulle, huoltovarmuudelle ja alueelliselle elinvoimalle. Maa- ja elintarviketalouden politiikkasuositus tuo esiin näkökulmia, joilla ruokajärjestelmän kilpailukykyä, uudistumista, huoltovarmuutta ja kykyä luoda hyvinvointia pitkällä aikavälillä voidaan vahvistaa muuttuvassa toimintaympäristössä ja tilanteessa, jossa seuraava hallitus joutuu päättämään mittavasta julkisen talouden sopeuttamisesta.

Julkisen talouden näkymiä ja sopeuttamistarpeita on tarkasteltu 26.8.2026 julkaistussa PTT:n kansantalouden politiikkasuosituksessa. Tämä puheen-vuoro keskittyy maa- ja elintarviketalouden kannalta keskeisiin kysymyksiin erityisesti talouden, kilpailukyvyn ja markkinoiden näkökulmasta.

- **Ruokasektorin kasvua, investointeja ja uudistumista tuetaan vakaammalla ja ylivaalikautisella politiikalla.** Ruokasektori kytke-
tään vahvemmin osaksi Suomen teollisuus-, kasvu- ja innovaatiopolitiik-
kaa, ja sääntelyn, verotuksen sekä TKI-politiikan pitkäjänteisyydellä kan-
nustetaan innovaatioihin, investointeihin ja uuden teknologian hyö-
dyntämiseen.
- **Ruokasektorin markkina- ja kasvumahdollisuuksien vahvistami-
nen.** Kasvua haetaan kotimarkkinoiden uudistumisesta ja kansainvälisiltä
markkinoilta siten, että Suomessa syntyvä arvonnäkö vahvistuu. Kansainvä-
listymis- ja vientipalvelut sekä julkinen rahoitus kohdennetaan toimiin,
joilla on uskottava polku uusille markkinoille ja kansainvälisen liiketoimin-
nan kasvuun.
- **Tuottajien aseman ja ruokamarkkinoiden toimivuuden paran-
taminen.** Ruokamarkkinoiden toimivuus edellyttää myös ketjun toimi-
joilta vastuuta reilujen sopimus- ja hinnoittelukäytäntöjen sekä riskien ta-
saisemman jakamisen kehittämisestä. Poliittikkatoimilla luodaan puitteita
markkinoiden toimivuudelle ja kaupalliselle yhteistyölle kuten EU:n salli-
mille tuottajaorganisaatioille. Samalla parannetaan markkinatiedon, tilas-
tojen ja tutkimustiedon saatavuutta ja hyödyntämistä.
- **Maatalouden kilpailukyvyyn ja riskienhallinnan parantaminen.**
Maatalouspolitiikan painopistettä siirretään maatilayritysten kilpailukyvyyn
ja riskienhallinnan vahvistamiseen. Julkiset riskienhallinnan keinot kohdis-
tetaan erityisesti järjestelmätason riskeihin, joita yksittäiset yritykset ei-
vät pysty hallitsemaan.
- **Tehokkaampi maatalouden tuotantoresurssien siirtyminen uu-
sille yrityksille.** Tuotantoresurssien siirtymistä toimintaansa kehittäville
ja investoiville maatilayrityksille edistetään. Omistajanvaihdoksia, vero-
tusta, rahoitusta ja tukijärjestelmiä kehitetään kokonaisuutena, ja maata-
lousmaan omistus- ja vuokramarkkinoiden toimivuutta parannetaan.
- **Strategisempi ja vaikuttavampi EU:n yhteinen maatalouspoli-
tiikka.** Yhteisen maatalouspolitiikan tavoitteita, keinoja ja resursseja
priorisoidaan kansallisesti nykyistä selkeämmin ja politiikan onnistumista
arvioidaan saavutettujen tulosten ja kustannusten suhteella. Suomi pyrkii
vaikuttamaan siihen, että tukijärjestelmää yksinkertaistetaan ja ilmasto- ja
muut politiikkatoimet kohdennetaan sinne, missä niiden vaikuttavuus on
suurin.

Ruokasektorin kasvun ja kilpailukyvyn edellytykset muuttuvat

Turvallisuuspoliittisen tilanteen pysyvä muutos, geopoliittisten jännitteiden lisääntyminen ja huoltovarmuuden korostuminen nostavat ruokajärjestelmän strategisen merkityksen selvemmin esiin 2030-luvulle siirryttäessä. Samanaikaisesti ilmastonmuutos, teknologinen murros, tekoälyn yleistyminen, väestökehitys sekä globaalien markkinoiden ja kaupan kehitys muovaavat ruokasektorin tuotantoedellytyksiä, riskejä sekä kasvun ja kilpailukyvyn edellytyksiä koko ruokaketjussa.

Kulutustottumukset ja vastuullisuusvaatimukset muuttuvat aiempaa nopeammin, ja kansainvälinen kilpailu markkinoista, osaajista, investoinneista ja uusista teknologioista kiristyy. Tämä edellyttää yrityksiltä nykyistä parempaa kykyä uudistua, tunnistaa eri markkinoilta nousevia signaaleja kysynnän ja kulutustrendien muutoksesta sekä kehittää niiden pohjalta uusia tuotteita, palveluita ja liiketoimintamalleja.

Kasvun realiteetit muuttuvat vääjäämättä kotimarkkinoilla. Hitaan väestökehityksen ja pitkällä aikavälillä ilman merkittävää maahanmuuttoa pienenevän väestön vuoksi kotimaisen kysynnän kasvupotentiaali ruokasektorilla on rajallinen. Nykyisen syntyvyyskehityksen jatkuessa kotimainen kysyntäpohja voi pitkällä aikavälillä supistua olennaisesti. Siksi koko ruokasektorin pitkän aikavälin kasvu ei voi perustua ensisijaisesti kotimarkkinoiden kasvuun, vaan tuotteiden ja palveluiden arvonlisän kasvattamiseen, tuottavuuden parantamiseen ja menestymiseen kansainvälisillä markkinoilla.

Kasvun lähteitä ja ruokasektorin uudistumista on samalla edistettävä tilanteessa, jossa julkisen talouden liikkumavara on aiempaa rajallisempi. Kaikkea ei voida tukea samalla tavalla kuin ennen, mikä korostaa politiikan tavoitteiden priorisointia, vaikuttavuutta ja julkisten varojen ja tukien perusteltavuutta. Valtiontalouden tervehtyttäminen on välttämätöntä, mutta pitkän aikavälin hyvinvoinnin näkökulmasta on

huolehdittava myös kestävästä talouskasvusta, tuottavuuden vahvistamisesta ja edellytyksistä luoda uutta arvonlisää.

Ylisukupolvisten haasteiden kuten ilmastonmuutoksen ja luontokadon ratkaiseminen edellyttää taloudellisesti kestävää ja uudistumiskykyistä ruokasektoria. Ilman tuottavuuden kasvua ja kannattavaa liiketoimintaa ruokasektorin toimijoilla ei ole riittävästi liikkumavaraa investoida uudistumiseen ja ratkaisuihin, joita ilmasto- ja luontotavoitteiden saavuttaminen edellyttää. Samalla tarvitaan tehokkaita kannustimia ja ohjauskeinoja, joilla ilmastonmuutosta hillintää ja luonnon monimuotoisuutta lisäävät toimet voidaan kohdentaa sinne, missä niiden kustannusvaikutavuus on suurin.

Ruokasektorin kasvua vahvistettava vakaalla politiikka- ja sääntely-ympäristöllä

Elintarviketeollisuuden investoinnit, innovaatiot ja vienti luovat kysyntää kotimaiselle alkutuotannolle, vahvistavat koko ruokaketjun kilpailukykyä ja kasvattavat Suomessa syntyvää arvonlisää. Elintarviketeollisuuden kasvuedellytyksillä on siten merkitystä teollisuuden lisäksi koko ruokaketjun kasvulle ja uudistumiselle. Siksi ala tulee kytkeä vahvemmin myös osaksi Suomen teollisuus-, kasvu- ja innovaatiopolitiikkaa.

Seuraavalla hallituskaudella tarvitaan nykyistä vakaammat ja ennakoitavammat politiikan ja sääntelyn puitteet, jotka mahdollistavat pitkäjänteiset investoinnit, kasvun ja uudistumisen. Ruokasektorin kilpailukykyä tukevan toimintaympäristön keskeisiä elementtejä ovat ennakoitava ja johdonmukainen sääntely, vakaa verotus, toimiva infrastruktuuri, osaavan työvoiman saatavuus sekä pitkäjänteinen tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminta. Sääntelyn valmistelussa ja toimeenpanossa on samalla arvioitava nykyistä kattavammin eri velvoitteiden yhteisvaikutuksia sekä niistä maa- ja elintarviketaloudelle aiheutuvia kustannuksia. Tämä koskee myös EU-sääntelyä, esimerkiksi ennallistamisasetuksen kansallista toimeenpanoa.

Mikäli osana julkisen talouden sopeuttamista tarkastellaan ruuan verotusta, arviointia on tehtävä paitsi julkisen talouden myös kuluttajien ostovoiman, ruokajärjestelmän kilpailukyyn ja kotimaisen arvonmuodotuksen näkökulmasta. Verotuksen ohjausvaikutusten tulee olla selkeitä ja eri toimijoiden kohtelun tasapuolista.

Ruokaketjun investointi- ja kehityssyklit ovat pitkiä. Tuotantolaitosinvestointi tai maatalouden rakennusinvestointi rakennetaan vuosikymmenten käyttöikää varten, uuden tuotteen tai teknologian vieminen kaupalliseksi voi viedä useita vuosia samoin kuin uuden vientimarkkinan avaaminen. Samalla vihreä siirtymä ja teknologinen murros edellyttävät investointeja tuotannon ja liiketoiminnan uudistamiseen. Siksi ratkaisevaa ei ole vain panostusten taso vaan niiden jatkuvuus ja pitkäjänteisyys.

Digitalisaatio, data ja tekoäly tarjoavat maa- ja elintarviketaloudelle merkittäviä mahdollisuuksia parantaa tuottavuutta, kehittää uutta

liiketoimintaa ja vastata markkinoiden ja kuluttajakysynnän muutoksiin. Niiden hyödyntäminen edellyttää pitkäjänteisiä TKI-panostuksia sekä digitaalisen- ja tekoälyosaamisen vahvistamista alan koulutuksessa.

Kasvua kansainvälisiltä markkinoilta ja korkeammasta arvonnästä

Kotimarkkinoiden hidas kasvu korostaa kansainvälistymisen merkitystä suomalaisen ruokajärjestelmän kasvulle. Kansainvälistyminen ei tarkoita ainoastaan viennin kasvattamista, vaan myös kansainvälisten verkostojen, osaamisen, investointien ja uusien markkinoiden hyödyntämistä. Kansainvälistyminen voi vahvistaa yritysten kilpailukykyä ja uudistumista myös kotimarkkinoilla. Ruokajärjestelmän pitkän aikavälin kasvu perustuu yhä enemmän arvonnästä kasvattamiseen, uusien tuotteiden ja palveluiden kehittämiseen ja kaupallistamiseen sekä kykyyn vastata kysynnän ja kulutustrendien muutoksiin.

Suomen kansallisessa ruokastrategiassa ruokaviennin ja kansainvälisen kilpailukyvyn kasvu on keskeinen strateginen tavoite. Tavoite on kunnianhimoinen: viennin kaksinkertaistaminen vuoteen 2031 mennessä ja kolminkertaistaminen vuoteen 2040 mennessä. Nykyinen viennin kasvuvauhti on liian hidas tavoitteiden saavuttamiseksi. Kansainvälistä menestystä ei tule kuitenkaan arvioida pelkästään viennin kehityksen perusteella. Rakenteellinen ongelma on, että elintarvikkeiden kauppataaseen alijäämä on yli 4 miljardia euroa.

Viennin kasvua tulee hakea erityisesti korkeamman lisäarvon tuotteista, kotimaisesta jalostuksesta ja ruokateknologiasta siten, että mahdollisimman suuri osa arvonnästä syntyy Suomessa. Huomio tulee kiinnittää entistä enemmän tuotteiden kaupallistamiseen ja kansainvälisen myyntikyvykkyyden vahvistamiseen. Myös julkisten kansainvälistymis- ja vientipalvelujen tulee tukea yritysten ketterää pääsyä uusille markkinoille. Julkisen rahoituksen tulee kohdistua niihin vientiin ja kansainvälistymistä edistäviin toimiin, joilla on uskottava polku yritysten kansainvälisen liiketoiminnan, markkinoillepääsyn ja viennin kasvuun myös hankekauden jälkeen.

EU:n sisämarkkinat suomalaisen ruokasektorin kasvumarkkinana

EU:n sisämarkkinat muodostavat suomalaiselle elintarviketeollisuudelle keskeisen kasvualustan. Suomen elintarvikemarkkinoita tulee tarkastella osana EU:n sisämarkkinoita, joilla yritykset kilpailevat, investoivat ja kasvavat yhteisten sääntely- ja markkina-alueen puitteissa. EU kattaa kauppaa-alueena Suomen elintarvikeviennistä noin 70 prosenttia.

Elintarviketeollisuudessa tapahtuu unionin alueella samanaikaisesti merkittäviä rakennemuutoksia. Kansainvälisen kilpailun kiristyessä yritysten koko, investointikyky ja mahdollisuudet hyödyntää mittakaavaetuja korostuvat. Suomalaisilla yrityksillä tulee olla edellytykset kasvaa ja uudistua sekä saavuttaa kansainvälisessä kilpailussa tarvittavaa mittakaavaetua.

Suomen kilpailukyky on sidoksissa EU:n kilpailukykyyn. EU:n sisämarkkinoiden toimivuus, sääntelyn ennakoitavuus ja hallinnollisten esteiden vähentäminen ovat keskeisiä edellytyksiä yritysten kasvulle ja kansainvälistymiselle. Kansallisella sääntelyllä ei tule tarpeettomasti rajoittaa yritysten kasvua, investointeja tai markkinaehtoista uudistumista. Samalla on perusteltua tarkastella, miten suomalaisen elintarviketeollisuuden kotimarkkina määritellään; yritysten kasvun ja kilpailukyvyn näkökulmasta relevantti markkina on yhä useammin EU:n sisämarkkina, ei pelkästään Suomi.

Tuottajien neuvotteluvoiman ja markkinoiden toimivuuden parantaminen

Ruokamarkkinoiden toimivuus, tulonmuodostus ja arvon jakautuminen ruokaketjussa ovat viime vuosina nousseet keskeisiksi kysymyksiksi julkisessa keskustelussa. Hyvin toimivilla markkinoilla hinnat välittävät tehokkaasti tietoa kysynnästä ja tarjonnasta, yrityksillä on kannuste investoida, innovoida ja kehittää toimintaansa ja kuluttajilla on valinnanvaraa eri tuotteissa ja hintakategorioissa.

Kesäkuussa 2026 voimaan tullut elintarvikemarkkinalain toisen vaiheen uudistuksen tavoitteena on tuoda selkeyttä toimijoiden sopimussuhteisiin elintarvikeketjussa ja tasapainottaa eri toimijoiden asemaa ja toimintaedellytyksiä. Uudistuksen vaikutuksia ja vaikuttavuutta markkinoiden toimintaan ja ketjun toimijoiden asemaan tulee seurata ja arvioida systemaattisesti seuraavalla hallituskaudella.

Ruokamarkkinoiden toimivuus edellyttää myös ketjun toimijoilta vastuuta reilujen sopimus- ja hinnoittelukäytäntöjen sekä riskien tasaisemman jakamisen kehittämisestä. Alkutuottajan asema on ollut lähtökohtaisesti heikko. Tuottajat ovat alttiimpia etenkin kansainvälisiltä markkinoilta tuleville muutoksille suhteessa elintarvikeketjun muihin toimijoihin. Tuottajien aseman vahvistamiseksi tulisi ensisijaisesti hyödyntää nykyistä paremmin jo olemassa olevia keinoja ja EU:n markkinajärjestelyasetuksen tarjoamia mahdollisuuksia.

Tuottajaorganisaatioiden, joita Suomessa on tällä hetkellä hyväksytty 15, perustamisen ja toiminnan edellytyksiä tulisi helpottaa keventämällä hallinnollista taakkaa sekä kehittämällä tuottajaorganisaatioiden eri kehitysvaiheisiin soveltuvia tukimuotoja ja rahoitusvälineitä. Tuottajaorganisaatiot, sopimusjärjestelyt, yhteinen tuotannon suunnittelu, markkinointi ja muu yhteistyö voivat vahvistaa tuottajien neuvotteluasemaa, lisätä tehokkuutta ja kykyä vastata markkinoiden kysyntään. Erityisesti niillä aloilla, joilla tuottajien järjestäytymisen aste on matala, kaupallinen yhteistyö voi vahvistaa koko arvoketjun kilpailukykyä.

Myös riskien tulee jakautua nykyistä tasaisemmin ruokaketjussa. Viime vuosien kriisit ovat osoittaneet markkinahäiriöiden vaikutusten

kohdistuvan usein epätasaisesti ruokaketjun eri toimijoihin. Markkinoiden toimivuutta voidaan vahvistaa kehittämällä toimijoiden välisiä sopimusmalleja, esimerkkinä joustavat hinnoittelumallit, ja edistämällä riskienhallintavälineiden käyttöä. Myös elintarvikeketjun toimijoiden yhteisesti rahoittamien riskienhallintarahastojen mahdollisuuksia tulee selvittää.

Markkinatiedon saatavuutta, tilastointia ja analysointia tulee kehittää päätöksenteon, yritysten liiketoiminnan ja markkinoiden toimivuuden seurannan tueksi. Seuraavan hallituksen on varmistettava, että ruokasektorilla säilyy ajantasainen ja kehittyvä tilastointipohja. Luotettava ja ajantasainen tilastotieto on edellytys vaikuttavalle politiikalle, markkinoiden läpinäkyvyydelle ja yritysten investointi- ja kehittämispäätöksille. Julkiset rekisteriaineistot ja julkisella rahoituksella tuotettu tutkimustieto on saatava nykyistä paremmin osaksi ruokasektorin tutkimusta ja kehittämistä. Lisäksi on varmistettava, että tutkimustulokset ja kehittämissuosituksot viedään systemaattisesti osaksi politiikan valmistelua ja toimeenpanoa.

Maatalouspolitiikan painopistettä kilpailukykyyn ja riskienhallintaan

Euroopan unionin yhteinen maatalouspolitiikka (CAP) ei tavoittele kilpailukykyyn maksimointia talousteoreettisessa mielessä, sillä CAP:n tavoitteet ovat keskenään osin ristiriitaisia. Kohtuullisen tulotason turvaaminen ja tuotannon jatkuvuus voivat edellyttää toimia, jotka hidastavat resurssien tehokasta kohdentumista tai markkinoiden yhdentymistä. Kilpailukyky on siten CAP:ssa välineellinen tavoite. Sen tehtävänä on vahvistaa maatalouden kykyä pärjätä markkinoilla niin, että riippuvuus julkisesta tuesta vähenee ja muut tavoitteet voidaan samalla saavuttaa kestävämmmin.

Yhteisen maatalouspolitiikan keskeisenä mekanismina on luoda puitteet kehitykselle, joka edistää investointeja ja mahdollistaa maatalouden uudistumisen. Suorat tulotuet vakauttavat maatilojen tulonmuodostusta mutta eivät yksin vahvista tuottavuutta, investointikykyä eivätkä yritysten kykyä sopeutua nopeasti muuttuviin olosuhteisiin. Nykyisessä toimintaympäristössä politiikan vahva vakauttava rooli on osaltaan voinut heikentää sopeutumisen kannustimia ja hidastaa tuotantoresurssien uudelleenkohdentumista tuottavampaan käyttöön. Painopistettä tulee siirtää maatilayritysten taloudellisten toimintaedellytysten vahvistamiseen. Tämä edellyttää maatilayritysten tuottavuuden ja investointikykyyn parantamista sekä liiketoiminta- ja markkinaosaamisen ja riskienhallinnan kehittämistä.

Nämä edellytykset eivät synny yksittäisestä instrumentista vaan politiikkakokonaisuudesta, joka tukee investointeja, parantaa markkinoiden toimivuutta ja pitää sääntely-ympäristön sellaisena, ettei se heikennä suomalaisten maatilayritysten asemaa suhteessa muiden EU-maiden tuottajiin. Yksittäisen toimen arvioinnissa ratkaisevaa on, muuttuvatko sen aiheuttamat kustannukset pitkän aikavälin tuottavuudeksi ja uudistumiskyvyksi.

Riskienhallinta havainnollistaa ongelmaa. Suomessa se nojaa pitkälti pinta-alaperusteisiin suoriin tulotukiin, mikä on passiivinen tapa hallita riskiä eikä juuri vahvista tilojen omaa sopeutumiskykyä. Painopistettä tulisi siirtää ennakoiviin välineisiin, jotka vahvistavat tilojen kykyä hallita

riskejä ja toimia markkinoilla. Samalla on tehtävä nykyistä selkeämpi jako vastuista sen suhteen, missä vaiheessa ja millä aikavälillä riskienhallinta kuuluu yhteiskunnalle ja milloin viljelijöille. Julkisella tuella ei tule hallita riskejä, joihin viljelijällä on jo käytettävissä välineitä. Tämänkaltaisen rahoituksen painopisteen muutos jakaa tuloja uudelleen sektorin sisällä, ja vaikutuksen suuruus riippuu muutoksen mittakaavasta.

Yhteiskunnan vastuulle kuuluvat ruokajärjestelmää koskevat riskit, joita yksittäinen viljelijä ei voi hallita. Tuotantopanosten saatavuus on viime vuosina noussut näistä keskeiseksi. Viime vuosien häiriöt esimerkiksi lannoitteiden saatavuudessa ja hinnoissa ovat osoittaneet ruokajärjestelmän haavoittuvuuden panosmarkkinoiden keskittyneisyydelle ja geopolittisille häiriöille. Seuraavalla hallituskaudella tarvitaan konkreettisia toimia lannoitejärjestelmän resilienssin vahvistamiseksi.

Tehokkaampi tuotantoresurssien siirtyminen edistää maatalouden uusiutumista

Merkittävä osa maatalouden tuotantoresursseista siirtyy 2030-luvulla uusille omistajille. Omistajanvaihdosten edellytyksiä tulee kehittää siten, että tuotantoresurssit voivat siirtyä maatilayrityksille, joilla on edellytykset investoida, ottaa käyttöön uutta teknologiaa kehittää toimintaansa. Omistajanvaihdoksia tulee siten tarkastella maatalouden uusiutumisen ja rakennemuutoksen välineenä.

Maatilan omistajanvaihdos tapahtuu useimmiten perinteisesti oman perheen sisäisesti sukupolvenvaihdoksena, mutta yhä useammin uusi yrittäjä tulee perheen ulkopuolelta. Samalla maatilojen yhtiöittäminen ja erityisesti osakeyhtiömuotoisten maatilojen lisääntyminen haastaa perinteisiä omistajanvaihdostapoja. Maatalouden rakennemuutoksen jatkuessa nykyisellä tahdilla noin puolet nykyisistä tiloista jatkaisi tuotantoa vuonna 2050. Nuoren viljelijän aloitustuen myötä Suomessa on viime vuosina aloittanut keskimäärin vajaa 300 uutta yrittäjää vuosittain. Samalla yksittäisten omistajanvaihdosten merkitys on kasvanut, koska yhä suurempi osuus tuotantoresursseista keskittyy harvemmille ja suuremmille maatioille.

Seuraavan hallituksen tulee varmistaa, että maatilojen omistajanvaihdoksia tukevat toimiva rahoitus, ennakoitava sääntely ja tarkoituksenmukaiset tukijärjestelmät. Sääntelyn osalta on vaikutettava tulevan CAP:n linjauksiin ja kansallisesti luotava maatalouden uusiutumiseen kannustava sukupolvenvaihdosstrategia. Rahoitusmarkkinoiden osalta tavoitteena tulee olla parantaa maatalouden rahoituksen saatavuutta tunnistamalla mahdollisia rahoituksen esteitä ja kehittämällä uusia rahoitusmalleja yhä suurempien maatalouden investointien rahoituksessa.

Maatalous- ja muissa politiikkatoimissa tulee entistä vahvemmin ottaa huomioon omistajanvaihdosten kolmivaiheinen prosessi: uusien yrittäjien maatalousalalle tulo, luopujien poistuminen maataloudesta sekä tuotantoresurssien siirtyminen luopujilta uusille yrittäjille. Verotuksen,

rahoituksen ja sekä tuki- että eläkejärjestelmien on muodostettava kokonaisuus, joka mahdollistaa kaikkien kolmen vaiheen onnistumisen.

Samalla maatalousmaan omistus- ja vuokramarkkinoiden toimivuutta on vahvistettava, jotta peltoalan saatavuus ei muodostu kasvun, investointien ja omistajanvaihdosten esteeksi. Vuokrauksen tulee olla nykyistä vahvempi väylä tuotantoresurssien siirtymiselle toimintaansa kehittäville ja investoiville maatilayrityksille. Nuorten viljelijöiden ja uusien toimijoiden houkuttelemisen maaseudulle edellyttää samalla laajempaa aluekehittämisen näkökulmaa. Omistajanvaihdosten onnistumiseen vaikuttavat merkittävästi maaseutualueiden yleinen elinvoima, palvelujen saatavuus sekä alueiden houkuttelevuus asumisen, työnteon ja yrittäjyyden ympäristöinä.

Maatalouspolitiikasta strategisempaa ja vaikuttavampaa

EU:n yhteistä maatalouspolitiikkaa tulee pitkälle 2030-luvulle määrittämään vuonna 2028 alkava uusi EU:n rahoituskausi. Suomen tulee hyödyntää täysimääräisesti kansallinen liikkumavara, jonka seuraava rahoituskausi mahdollistaa. CAP-uudistuksen valmistelu ja kotimaisen maatalous- ja ruokapolitiikan linjaukset tulee sovittaa tiiviisti yhteen, jotta kansalliset tavoitteet, kansallinen rahoitus ja EU-vaikuttaminen muodostavat johdonmukaisen kokonaisuuden. Suomen kannat tulevaan CAP-uudistukseen on linjattava hyvissä ajoin ja kytkettävä kevään 2027 hallitusohjelmavalmisteluun. Jos alkutuotannon tulonmuodostusta markkinoilta ei pystytä vahvistamaan, ja kansallisen ja EU-tason tukikokonaisuuden yhteensovittamisessa epäonnistutaan, maatilojen tulonmuodostus ja maatalouden yrittäjätulon kehitys voi heikentyä. Tämä voi johtaa pahimmillaan hallitsemattomaan rakennemuutokseen.

Yhteiseen maatalouspolitiikkaan on vuosikymmenten aikana kertynyt suuri määrä tavoitteita, tukimuotoja ja politiikkainstrumentteja. Uusia tavoitteita on lisätty vanhojen rinnalle, mutta niiden keskinäistä priorisointia on tehty vain vähän. Tämä on lisännyt politiikan monimutkaisuutta ja vaikeuttanut resurssien kohdentamista vaikuttavimpiin toimenpiteisiin. Hyvän politiikkavalmistelun lähtökohtana tulee olla, että tavoitteita asetetaan enintään niin monta kuin käytössä on eri tavoin vaikuttavia keinoja. Kun yhdellä keinolla tavoitellaan montaa päämäärää, tavoitteet kilpailevat keskenään ja lopputulos voi jäädä kaikkien osalta tehottomaksi. Tämä edellyttää myös eri tavoitteet huomioivaa kokonaisvaltaista vaikuttavuusarviointia.

Suomen tulisi rohkeasti luoda omaa kansallista tahtotilaa yhteisen maatalouspolitiikan toteutuksessa, mikä edellyttää omien kansallisten tavoitteiden, keinojen ja resurssien aiempaa selkeämpää priorisointia. Lähtökohtana tulee olla pitkän aikavälin tavoitteiden johdonmukainen edistäminen. Poliitiikan onnistumista tulee yhä enemmän arvioida

saavutettujen tulosten ja niiden kustannusten suhteena, ei toimeenpanon etenemistä kuvaavilla mittareilla.

Yhtenä esimerkkinä politiikan priorisoinnista on maatalouden ja maatalouteen liittyvän maankäytön kunnianhimoisempi hyödyntäminen ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi. Tehokkaimpien toimenpiteiden hyödyntämisen ohella ilmastotoimien toimeenpanossa pitää kuitenkin huomioida muutosten oikeudenmukainen siirtymä. Lisäksi ilmastotavoitteiden saavuttaminen edellyttää päästövähennysten rinnalla nykyistä vahvempaa varautumista ja sopeutumista ilmastomuutokseen. Ilmastotoimet tulee sovittaa yhteen maatalouden kilpailukyvyyn, tuotannon uudistumisen ja huoltovarmuuden kanssa. Yhteensovittaminen edellyttää, että tavoitteet on ensin määritelty täsmällisesti.

Yhteistä maatalouspolitiikkaa ja tukivälineitä tulee yksinkertaistaa. Monimutkainen ja yksityiskohtainen tukijärjestelmä lisää hallinnollista taakkaa ja kustannuksia sekä viljelijöille että hallinnolle, ja julkisen talouden liikkumavaran kaventuessa myös toimeenpanon kustannustehokkuuden merkitys kasvaa. Yksinkertaistaminen edellyttää tukirakenteiden, toimenpiteiden määrän ja valvontakäytäntöjen kriittistä tarkastelua sekä selkeämpiä valintoja siitä, mihin politiikalla on perusteltua vaikuttaa ja mitkä asiat voidaan jättää markkinoiden ratkaistaviksi.

Nykyisiin toimenpideperustaisiin maataloustukiin verrattuna tulosperusteisemmat tukimallit voivat parantaa politiikan vaikuttavuutta esimerkiksi ympäristö- ja ilmastotoimien osalta. Tukimaksun määräytyminen mitattavien tulosten perusteella voi luoda viljelijöille parempia kannustimia sekä joustavuutta, mikä kasvattaa tukipolitiikan vaikuttavuutta. Tulosperustaisia tukia ei kuitenkaan pidä nähdä automaattisena ratkaisuna hallinnollisen taakan keventämiseen. Ensisijaisesti tulee yksinkertaistaa nykyisiä ehtoja ja hyödyntää tulosperustaisia tukimalleja tilanteissa, joissa niiden tuottama lisäarvo ylittää mittaamisesta ja valvonnasta aiheutuvat kustannukset.

Lopuksi

Suomen ruokasektorin menestys 2030-luvulla ratkaistaan valinnoilla, joita tehdään jo seuraavalla hallituskaudella. Julkisen talouden niukkenevat resurssit on suunnattava toimiin, jotka vahvistavat pitkällä aikavälillä tuottavuutta, kilpailukykyä, maatalouden yrittäjätuloa, Suomessa

tuotettua arvonlisää ja koko ruokajärjestelmän kykyä uudistua kaikki kestävyiden osa-alueet huomioiden.

Maa- ja elintarviketaloudessa investointi- ja kehityssyklit ovat pitkiä, siksi politiikan on katsottava yksittäistä hallituskautta pidemmälle. Ratkaisevaa ei ole julkisten panostusten määrä, vaan niiden johdonmukaisuus, pitkäjänteisyys ja vaikuttavuus.

Lähteitä:

Forsman-Hugg, S., Arovuori, K., Jansik, C., Karikallio, H., Kinnunen, P., Kujala, P., Niemi, J., Valtiala, J. & Yli-Liipola, M. 2025. Kohti toimivampia ruokamarkkinoita – Ruokaketju-hankkeen suositukset. Policy brief 3/2025. Pellervon taloustutkimus. <https://www.ptt.fi/julkaisut/policy-brief-kohti-toimivampia-ruokamarkkinoita/>

Kinnunen, P., Yli-Liipola, M., Kujala, P., Piikki, V., Forsman-Hugg, S. 2026. Maatalouden taloudellinen tilannekuva. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 2026: 8. Maa- ja metsätalousministeriö. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-366-132-5>

Kinnunen, P., Alasalmi, J., Busk, H., Forsman-Hugg, S., Gråsten, E., Heimonen, R., Kujala, P., Norkio, A. ja Piikki, V. 2026. Kokonaiskuva maaseudun taloudesta ja sen merkityksestä elinvoimalle. PTT raportteja 311. Pellervon taloustutkimus PTT. <https://www.ptt.fi/wp-content/uploads/2026/04/PTT-raportteja-311-Kokonaiskuva-maaseudun-taloudesta-ja-sen-merkityksesta-elinvoimalle.pdf>

Kujala, P., Arovuori, K., Forsman-Hugg, S., Kinnunen, P., Niemi, J., Niskanen, O., Valtiala, J. & Yli-Liipola, M. Keskustelualoitteita EU:n maatalouspolitiikan muutospaineista. 2025. PTT raportteja 207. Pellervon taloustutkimus PTT. <https://www.ptt.fi/wp-content/uploads/2025/02/CAP28-synteesi.pdf>

Kujala, P., Arovuori, K., Yli-Liipola, M. & Forsman-Hugg, S. 2025a. Arviointi Suomen CAP-suunnitelman käytössä olevien maatalouden riskienhallintavälineiden toimivuudesta. EU:n yhteinen maatalouspolitiikka Suomessa – Arviointeja ja selvityksiä 2025:2. Maa- ja metsätalousministeriö. Helsinki.

Kujala, P., Niskanen, O., Kinnunen, P., Forsman-Hugg, S. & Väre, M. 2025. Vastuullisuus edistää maatalouden rahoituksen saatavuutta – vakavaraisuussäätely haastaa rahoittajia ja yrittäjiä. Policy brief 1/2025. Pellervon taloustutkimus PTT. <https://www.ptt.fi/julkaisut/policy-brief->

[I-2025-vastuullisuus-edistaa-maatalouden-rahoituksen-saatavuutta-va-kavaraisuussaantely-haastaa-rahoittajia-ja-yrittajia/](#)

Kujala, P., Kinnunen, P., Ville, P., Arovuori, K. & Niemi, J. 2026. Maatalouden uusiutumisen ja omistajanvaihdosten edistäminen. PTT Raportteja 315. Pellervon taloustutkimus PTT. <https://www.ptt.fi/wp-content/uploads/2026/08/PTT-raportteja-315-Maatalouden-uusiutumisen-ja-omistajanvaihdosten-edistaminen.pdf>

Yli-Liipola, M. & Forsman-Hugg, S. 2026. CAP ja kilpailukyky: edistääkö vai jarruttaako politiikka maatalouden kilpailukykyä? PTT Raportteja 313. Pellervon taloustutkimus PTT. [CAP ja kilpailukyky: edistääkö vai jarruttaako politiikka maatalouden kilpailukykyä? - PTT](#)